

„ÍGY HÁT ÉN IS MAGAMRÓL FOGOK”

Azt hiszem, Nyilas Atillát már nem kell külön bemutatni: helyettem s helyette is (mondhatni magáért) beszél első két kötete (*Részesülés*, Argumentum, 1996; *Holtjáték*, AB-Art, 2001). A Költészet Napjára megjelent, *De én* című harmadik verseskönyvét pedig nem tudom eléggé ajánlani: szólni, szóba elegyedni kell vele, róla. S közben észre kell vennünk, hogy e legújabb kötet *alkatilag* különbözik az első kettőtől: azokban a versekben megszólaló (el)beszélő jókora távolságot tartott szövegének tárgyától, megpróbált láthatatlanná, kitapinthatatlanná válni (erre is utalt a *Holtjáték* záróciklusának címe: *Ismeretlen katona*), mintha csak rejtőzködni akart volna; itt viszont, ahogy maga a kötet cím is felkészít bennünket erre, nagyon is személyes hangon szólal meg, és témája szinte kizárólag saját maga, illetve (messze nem távol „legnagyobb élvezettel” beszélhető tárgyától) elhunyt édesapja, akinek ily módon állít méltó és maradandó emléket. Tehát korántsem alaptalanul, sokkal inkább jogos és egészséges öntudattal, valamint minderre ráhangolásképpen jelenti ki a kötetnyitó, mottó- és emblémaszerű, *Mondható* című „meta”versben: „Ha el is mondtak már minden mondhatót, / és ha minden lehető módon elmondták már, / én akkor sem mondtam még semmit.”

A *De én* szuggesztív (és némi beleérzéssel, mintegy „hiánypótlással” [*Delén*] kor- és korszakjelző) címére különös szerkezete rímel: a szokástól eltérő módon itt a ciklusok tagozódnak, ágyazódnak be a versfolyamba. Az imént idézett emblematis nyitóverset pedig teljes természetességgel múltidézés (vagy inkább -keresés) követi, nagyon hamar rámutatva az egész könyv lényegi pontjára: „Én hiszem, hogy az ár / nem moshatta el / gyermekkoromat, / jobb magamat.” (*Tiszaug*). S hogy melyik irányból lehet az ebben való hit a legfontosabb? Talán a korábban szereplő *Fantomkép* félelmének konkretizálódása felől: „Ismerős valahonnan ez a / feketedő fogú arc, / megrémülök, ha tükörbe nézek, / mert most kezdődik az igazi harc”.

Viszont a gyermekkorból is az apa képe emelkedik ki, ahogyan a könyv három fő verscsoportjából kettő is elsősorban róla szól: előbb a *Rekvium*-ciklus, mely kegyetlen részletességgel, fájdalmas pontossággal

(„Hadd mondjam el az öcsémnek, / mert nem elmondani vétek” [*Halottkém*]) írja le a szeretett személy halálát, annak közvetlen körülményeit és következményeit, a gyászszertartást és a gyászév fontosabb eseményeit. E ciklus utolsó verse (*Idéző*) szinte már hallucináció, hogy aztán az ezt közvetlenül követő *Jelenések* sorozatának összesen tizenhárom tétele a később történeteket ismertesse hanghallások, tévedések, „látomások”, visszaemlékezések, déja-vu érzetek elmesélése segítségével. Hogy bemutassa azt, hogyan találkozik (találkozhat), hogyan teremthet mégis (számunkra ugyan közvetettnek tűnő, de) nagyon is valódi kapcsolatot szeretett halottjával a gyászoló: akár úgy, hogy hozzá hasonló alakokat lát és megszólítja magában ő(ke)t, akár úgy, hogy hallja hangját és hallgat is rá; majd már átvéve, ha szokásait nem is, de egy-egy szófordulatát; ígéretet téve neki („igen apa, hős leszek.” [11]) ; s hogy végül a ciklus záróversében, az *Autografológiában* saját aláírását nézve emlékezzen vissza apja erre vonatkozó tanácsaira: „s átláttam: / minden aláírásnál te vezeted kezem.”

Ezzel pedig a líra: én már vissza is tér korábban bevezetett témájához: saját magához, és cseppet sem meglepő, hogy az igazi magára találás épp a talányos ajánlással ellátott („Szvetának”) *Nosztalgia* című ciklusban, a túlnyomórészt Turgenyev-írásokból összeállított montázsversekben (a prózaszövegekből élő, jól hangzó és hibátlanul működő, ép, egész, és legfőképp: jó versek születtek) történik meg. Ezekben ugyanis nemcsak a sokat emlegetett nagy orosz (sőt: pánszláv) szomorúság poetizálódik végre megfelelő formában („Oroszhon! Oroszhon! / hová repülsz? Felelj! De Oroszország nem felel.” [*Oroszhon*]), hanem egyúttal bizonyos mértékben az azokat összeállító személy hosszan keresett személyisége, az ismeretlen katona arcéle is kirajzolódik („A világon mindenről lehet beszélni / hévvel, szenvedéllyel, / vágyakozással csak önmagunkról.” [*Levelezés*]), mondhatni transzparens módon manifesztálódik („Egyébként pedig miről // beszélhet egy ember a legnagyobb / élvezettel? A felelet. saját magáról. / [Így hát én is magamról fogok].” [*Az egérlyuk*]). Az „idegen” szövegekből létrejövő versek ugyanazt a témát járják körül, voltaképpen ugyanazzal foglalkoznak, mint a kötet többi verse (erre utal az azokra mutató számtalan allúzió is): a sokféle irányból meghatározott, különböző hatások nyomására alakuló egyéniséggel, az „én”-nek nevezett, kiismerhetetlenségében rejtélyes valamivel, ami pedig olyan, hogy minél közelebb érezzük magunkat hozzá, minél inkább megismerni, működését megfejteni véljük, annál kevésbé

felel meg várakozásunknak, annál inkább zavarba hoz bennünket („Virágtalan ifjúságom a magammal / s a világgal vívott küzdelemben / telt el” [*Korunk hőse*]). Messze vagyunk tehát a monomániás egocentrikus kitérüléstől (szerzőnkől ez azért eléggé távol is áll), sokkal inkább az önfelismerés, a magunkra találás, eme „igazi harc” jeleneteit láthatjuk pontosan kimért szigorúsággal adagolva, mi több: a témához illő komolysággal, és még azon is túlmutató alázattal nyilvánosság elé tárva.

Ahogy pedig a kötet végén, *A metavers csábítása* című szövegben rátalálhatunk a kötet címére, úgy beláthatjuk: Nyilas Atilla új verseskötete alkatilag és lényegileg más, mint az első kettő (mégis kontinuum azokkal). Jelen esetben szerzőnk „számára fontos, / talán intim közlendőjébe éppen / kezdett belemelegedni”, azonban mondandóját „megszakítva közbevágotta: »De ééén...«”

(*Parnasszus Könyvek, Budapest, 2003, 100 oldal, 980,- Ft*)

Hartay Csaba

AKI NEVET A VÉGÉN

Sárándi József: Az írás iszonya

A szerzőről mindenekelőtt annyit érdemes tudni, hogy a Békés megyei Bucsa mellett, Cserepesmajorban született 1945-ben. Tetőfedő szakmukásból lett ELTE-s hallgató, majd középiskolai tanár, lapszerkesztő, újságíró költő, író. Írói munkásságáért 1977-ben József Attila-díjjal jutalmazták. 1984-ben az *Új Forrás* irodalmi folyóirattól Nagy Gáspár *Ökörnyár, elmúltam kilenc éves* című versének közlése miatt elbocsátották. A kortárs irodalom és kritika azóta mintha kevésbé venne tudomást róla. Ha felcsapunk egy nyolcvanas évek elején kiadott *Szép Versek* kötetet, Sárándit ott találjuk az élvonalbeli költők között. Egyik legjobb munkája, *A barbárság kora* című könyve 1980-ban felkavarta az irodalom állóvizét. Akkoriban, a rendszerváltáskor zátonyra futott Szépirodalmi könyvkiadó

sorra jelentette meg Sárándi verseskönyveit, s ez természetesen országos hírnevet adott szerzőjének, a mainál mindenképp szélesebb körökben. A Barbaricum kiadónál közreadott új verseskötete a tizenharmadik a sorban.

Milyen sorsra jut ma az az író, akinek nem a *Magvetőnél*, a *Jelenkor-nál*, vagy a *Palatinusnál* jelenik meg az új könyve? Mire számíthat? Csak az ilyen „nagy” kiadók közvetítenek az olvasóknak igazi (szép)irodalmat? Ki számít költőnek ma Magyarországon? Aki nem szerepel egyik-másik aktuális antológiában, költőtárban az nem is létezik? *Az írás iszonya*. Sárándi József kötetcímén nem csodálkozom. Ráébredek arra, hogy muszáj a „*TEKINTÉLYnek fityiszt mutatni.*” Belevigyorogni az ellenfelek/ellenségek arcába a hátsó borítóról. Sárándi nevet a végén. Ránk és velünk mosolyog ezen az irodalmi és politikai közjátékon, ami jelenleg zajlik a Kárpát-medencében. Új verseskötetében meghatározó téma a politika. A mindenkori. A kötetben szereplő verseiben nem kíméli az ez előtti, a jelenlegi és a következő hatalmat sem. Verscímei közül néhány: *Ezredforduló*, *Agymosás*, *Melléfogás*, *Demodiktatúra*, *Demokrácia most*, *A hatalom természetéről*. A *Demodiktatúra* többszö-rösen is szerencsés címválasztás, hiszen két szó összevonásából létrejött harmadik jelenti egyszerre a demokrácia lehetetlenségét, mert végszó-ként mindig ott a hatalom akarata. Valamint a „demo” szó önmagában bemutatást, bemutatkozást jelent, s így gondolhatunk arra is, ahogyan egy új kormány bemutatkozik négy éves műsorának elején, hogy aztán a „*hitványul komédiázó operett-társulatot*” kedvünk szerint tapsolhassuk ki a „*(Vissza)forgó lepusztult színpadokról*” – írja” a *Ráktérkép* című költeményében. A másik Sárándit nem érdekli a politika. Kiment a „*timi-temetőbe*”, s onnan üzen nekünk, hogy ha arra járunk, vigyünk a sírjára bort és vadvirágot. Azonnal megakadt a szemem ezen a timi-temetőzésen. Hogyan képes valaki így becézgetni azt a helyet, amelynek említése mindenkiben gyászt és kegyeletet ébreszt? (Kivétel persze néhány sírásó és temetkezési vállalkozó, bár azoknak is vannak elhunyt hozzátartozóik.) Csakis úgy, hogy miközben elképzeli a saját sírjánál elhangzó gyászbeszédet, elfogja a röhögés. (Ladányi Mihály költő írta ezt meg versben, hasonló szavakkal.) Mert az ember saját halálával szemben legyen ironikus, különben a kaszás megérzi hogy fél, és onnantól bármit bevethet, nincs menekvés. Sárándi József ezt a témát a *Sírversek a porban* című ciklusban érinti elsődlegesen és igazán sajátosan. Emlékeim szerint eddigi könyveiben nem igazán foglalkozott a halál gondolatával. Én, mint igen közeli ismerőse, annyit elárulhatok, hogy az

elmúlt év szeptemberében orvos, a „leányvári Doki” szűkmarkúan mindössze két hónapot jósolt neki, és akárhogy is olvasom újra meg újra a legfrissebb gyászjelentéseket, Sárándi József valahogy nem akar az eltávozottak között szerepelni. De máshol sem akar ő már szerepelni évek óta. Vagy csak őt nem akarják mások szerepeltetni? „*Hosszútáv-futás ez, gyerekek!*” – írja Sárándi egy interjúban, amit jobb híján saját magával készített, azaz összeollózott régebbi bronz-, ezüst- és aranyköpéseiből. Apropos díjak! Az *írás iszonya* című kötetében arról is olvashatunk, hogy a ’77-ben kapott József Attila díját is visszavennék tőle, ha tehetnék. Legalábbis így ironizál Sárándi a „*Hatalom természetével*” kapcsolatban. Irónia, gúny, abszurditás és kíméletlen önirónia. Valamint az igazság – keresés, amit néha maga a szerző sem gondol komolyan. „*Lehet, hogy istenhívő lettem? / Csak nem vettem észre?*” – olvasom a *Talány* című szösszenetében. És *Az írás iszonyában* is megjelenik a szerelem, a szexualitás. Ilyen címeikkel, hogy: *Eleven satu, Nekrofil szatír, Fehérmájú tudat*, de: érzelmesebb hangvételi, érzékenyebb darabok is helyet kaptak a *Fekete kontinens* című ciklusban. Ilyen a *Formát ad a reménynek* című vers, amelyben végre teljes nevén nevezi azt a nőt, (igencsak kiérdemelten) aki kedveskedve gondját viseli, egy ilyen ötvenötön túli, maratoniulató „szörnyetegnek”. És még mindig nincs vége a *Hanyatlásvég*-nek! Idén megrendezzük Leányváron a második Sárándi Sörfesztivált. Meghívjuk a leányvári Dokit, és szót ejtünk szexről, politikáról, meg egy kis irodalomról is. Végül a Doki megjósol még néhány röpké hónapot Sárándinak, aki addig laza sörökkel és még ennél is lazább költemények iszonyú írásával tartja majd életben/tetszhalálban magát.

(*Barbaricum Könyvműhely, Karcag, 2002, 900,- Ft*)

55. *Szétsény-Kovátsi.* Ezen helység Szétsény Mező-városának szomszédságában lévén, más Kovátsi nevű faluktól való megkülömböztetés végett neveztetik Szétsény - Kovátsinak; mert ezen Vármegyében, Fülek Mező-városa mellett is van Kovátsi nevezetű falu, mellyet Fülek - Kovátsinak neveznek.

Szántó-földjei, főképen a' térségen, a' faluhoz közel, jók és hasznosak; rétje az Ipoly' partja környékén termékeny; erdeje nevendék. Az Ipoly' folyója mintegy fél hold formára körülkeríti ezen falut, melly folyó itt sokkal mélyebb mint máshol, 's ugyan azért gazdag halászatok tartatnak itten benne.

Több Birtokos Uraké ezen helység; jeles, 's kő-épületekkel megerősített lakhelyek van itt Bibiti Horváth Gedeonnak, Fáy Károlynak, Tapoltsányi Pálnak; ezeken kívül kő és jól elrendelt gazdagságbeli majorháza van itten Ambrózy Lajos Cs. Kir. Kamarás és Tanácsosnak, 's néhai Radványi János' maradékának. Itten most R. C. találtnak 270. L. Evang. 65. Reform. 15.

E faluban élt a Krúdy-család Nógrád megyében

(Mocsáry Antal monográfiája, 1826.)

Krúdy Pál és Ernyei Ferenc Puch-motorkerékpáron (Salgótarján, 1910)

